

پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
ماه‌نامه علمی (مقاله علمی - پژوهشی)، سال بیستم، شماره هشتم، آبان ۱۳۹۹، ۲۷۱-۲۹۴

نقدی بر کتاب

Handbook of Technology and Second Language Teaching and Learning

(فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم)

علی مالمیر*

علی درخشان**

چکیده

کتاب مختلفی برای بررسی جایگاه فناوری در آموزش زبان خارجه نوشته شده است که به گفته منتقدان، اغلب آنها در نیل به اهداف خود چندان موفق نبوده‌اند. اما کتاب فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم که توسط Caral A. Chapell و Shanon Sauro گردآوری و در سال ۲۰۱۷ میلادی توسط انتشارات Wiley Blackwell منتشر شده است، تصویر جامعی از حیطه‌های اصلی فناوری در آموزش و فراگیری زبان دوم ارائه می‌کند. این کتاب هنوز به زبان فارسی ترجمه نشده و نقدی هم بر مطالب آن نوشته نشده است، لذا این مطالعه تلاش کرده است که ضمن معرفی کتاب، نقد علمی دقیقی هم بر آن داشته باشد. نقاط قوت کتاب شامل جامعیت کتاب، تخصص نویسندگان کتاب و فصول آن، بروز بودن نسبی مطالب، نوآوری و بروزرسانی، انسجام شکلی و محتوایی و نیز اعتبار منابع استفاده

* استادیار آموزش زبان انگلیسی، عضو هیئت علمی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران
(نویسنده مسئول)، malmir@hum.ikiu.ac.ir

** دانشیار آموزش زبان انگلیسی، عضو هیئت علمی گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران، a.derakhshan@gu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۱۷، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۱۶

Copyright © 2018, IHCS (Institute for Humanities and Cultural Studies). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose

شده است. نقد اصلی وارد شده بر کتاب که ناشی از ماهیت دائم‌التغییر فناوری‌های نوین در آموزش است، عدم گنجاندن برخی از دستاوردهای و نرم‌افزارهای جدید، حجم زیاد مطالب، فشردگی اطلاعات و بحث‌های نظری صرف بدون معرفی عملی فناوری‌های مطرح شده است. اما در کل کتاب ارزش علمی بالایی داشته و می‌تواند خلاصه‌ی مفید و جامعی از حیطه‌های مختلف کاربرد فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم ارائه دهد.

کلیدواژه‌ها: فناوری‌های نوین، فراگیری زبان دوم، اینترنت، رایانه

۱. مقدمه

ابزارسازی انسان که یکی از نبوغ ذاتی اولیه او بود، در قرن حاضر به صورت انبوهی از فناوری‌ها به اوج خود رسیده است. این شکوفایی فناوری تأثیر شگرفی در نظام آموزشی کنونی جهان گذاشته است و نقش کارآمدش رو به افزایش می‌باشد. این تأثیر به آموزش زبان هم کشیده شده است و همان گونه که ریچاردز (Richards, 2015) بیان کرده است، امروزه تدریس زبان خارجه و نیز زبان اول به گونه‌ای با انواع فناوری درهم تنیده شده است که تعریف آموزش بدون بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و متنوع غیرممکن است. به گفته هاکلی (Hockley, 2016)، این اهمیت استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش زبان دوم به گونه‌ای است که می‌توان ادعا کرد که مرز بین این دو دیگر قابل تشخیص و جداسازی نیست. در دو دهه اخیر و با گسترش روزافزون فناوری‌های نوین در نظام آموزشی، فراگیری زبان خارجه نیز تأثیرات فراوانی در این زمینه پذیرفته‌است و درک جایگاه فناوری در آموزش زبان خارجه به دغدغه‌ی بسیاری از معلمان و محققان تبدیل شده است. برخی از پژوهشگران معتقدند آشنایی اساتید، معلمان و متخصصان حیطه‌ی آموزش زبان دوم با جنبه‌های مختلف استفاده از فناوری‌های جدید امری ضروری است و معلمانی که نتوانند از فناوری برای مقاصد آموزشی خود استفاده کنند، در قرن حاضر معلمانی ناکارآمد خواهند بود (Levy & Stockwell, 2006). البته بسیاری از محققان (Egbert & Hanson-Smith, 2007; Habbard, 2009)، تأکید کرده‌اند که فناوری و تدریس انسان-محور مکمل همدیگر هستند و کنار گذاشتن یکی به نفع دیگری غیرممکن است. کسلیر (Kessler, 2010: 377) در این زمینه جمله زیبایی دارد: "فناوری هیچگاه نمی‌تواند جایگزین معلم انسانی شود، اما معلمانی که از فناوری استفاده می‌کنند قطعاً در آینده جایگزین معلمانی خواهند شد که از فناوری در تدریس و آموزش استفاده نمی‌کنند". مقالات بسیار گسترده و متنوعی در ارتباط

با استفاده از فناوری‌های جدید برای تدریس زبان دوم، مهارت‌ها و ریزمهارت‌های آن نوشته شده است و امروزه مفاهیمی مثل *E-Learning*، *Blended Learning*، *ICT*، *MIAL*، *CALL* و *Learning Distance* و *Learning Flipped*، *learning* از پرکاربردترین اصطلاحات در حیطه‌ی آموزش و یادگیری زبان دوم می‌باشند (Trinder, 2017). کتاب‌های تألیفی و تصنیفی متعددی نیز در این زمینه‌ها منتشر شده‌اند اما اکثر آنها بر روی یک فناوری خاص برای مهارت خاصی تأکید کرده‌اند ولی کتاب مورد بررسی در این مقاله شاید یکی از معدود کتبی است که توانسته است به معرفی فناوری‌های جدید برای تدریس زبان دوم، مهارت‌ها و ریزمهارت‌های آن، سنجش زبان و دیگر حیطه‌های مرتبط به گونه‌ای ساختارمند بپردازد و بتواند تصویری کلی از وضعیت کاربرد فناوری در آموزش زبان و یادگیری زبان دوم به علاقه‌مندان ارائه دهد. لذا، به نظر می‌رسد که بررسی دقیق و واکاوی منتقدانه‌ی این کتاب می‌تواند به نقد آن و دانش خوانندگان این کتاب کمک شایانی نماید.

۲. نگاهی به پیشینه آموزشی و پژوهشی نویسندگان

کارل ای چاپل (Carl A. Chapelle) استاد برجسته‌ی زبان‌شناسی کاربردی و مدرس دانشگاه ایالتی آیوای آمریکا است. او مدرک دکتری خود را از دانشگاه ایالتی ایلینویز در سال ۱۹۸۵ دریافت کرد. وی در فاصله سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۴ سردبیر مجله‌ی مشهور TESOL Quarterly بود و در سال ۲۰۱۰ به عنوان استاد ممتاز معرفی شد و موفق به کسب درجه‌ی محقق عالی رتبه در آموزش زبان انگلیسی گردید. از آثار علمی مشهور او سردبیری دانشنامه‌ی زبان‌شناسی کاربردی در ده جلد بود که در سال ۲۰۱۳ توسط انتشارات Wiley Blackwell چاپ شد. از کتاب‌های مهم او در زمینه‌ی استفاده از فناوری در آموزش زبان می‌توان به "کاربردهای کامپیوتر در فراگیری زبان دوم" *Computer Applications in Second Language Acquisition* (که توسط دانشگاه کمبریج در سال ۲۰۰۱ میلادی چاپ شده، و "نکاتی برای استفاده از CALL در آموزش زبان خارجه" *(Tips for Teaching With CALL)* در سال ۲۰۰۸ توسط نشر Pearson Longman و نیز کتاب حاضر اشاره کرد. شانن سائورو (Shannon Sauro)، مؤلف دوم کتاب، استاد دانشگاه مالمو سوئد است که در گروه فرهنگ، زبان‌ها و رسانه این دانشگاه تدریس می‌کند. بیشتر مطالعات وی درباره استفاده از کامپیوتر در آموزش زبان دوم، آموزش آنلاین (برخط) زبان خارجه، و استفاده از رسانه‌های متنوع در

آموزش زبان خارجه است. او نیز دارای مقالات متعدد و چندین کتاب در حیطه‌ی استفاده از فناوری در آموزش زبان دوم است.

۳. معرفی اجمالی کتاب فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم

کتاب حاضر از چهار بخش اصلی و سی فصل تشکیل شده است که هرکدام از بخش‌های آن ابعاد کلی تاثیر فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم نظیر مهارت‌های اصلی و ریزمهارت‌های زبان، روش‌های آموزش و یادگیری مبتنی بر استفاده از فناوری‌های موجود، ارزشیابی و آزمون‌سازی، و روش تحقیق فناوری-محور را شامل می‌شود. هرکدام از این بخش‌ها و فصل‌های آنها در اینجا مورد بررسی مفصل‌تری قرار می‌گیرد.

۱.۳ بخش اول: فناوری در آموزش و یادگیری مهارت‌های زبانی

نویسندگان کتاب با اشاره به این مطلب که امروزه هدف غایی از یادگیری زبان دوم کسب توانش ارتباطی است و با مرور تاریخچه‌ی تئوری‌های تدریس و یادگیری زبان دوم، تلاش کرده‌اند که با استفاده از فناوری‌های نوین برای یادگیری و یاددهی دستور، واژگان، خواندن و درک مطالب، نوشتار، شنیدار، گفتار، توانش منظورشناختی و تعاملی زبان دوم را در ۹ فصل بگنجانند. همان‌گونه که در ابتدای این قسمت از مقاله ذکر شد، فصل اول کتاب مقدمه و معرفی اهداف و خلاصه فصل‌های کتاب است و بخش‌های چهارگانه به دنبال آن می‌آیند. لذا، فصل دوم کتاب اولین فصل از بخش نخست کتاب است و تاریخچه‌ای از جایگاه و نقش فناوری در زبان‌شناسی کاربردی از ابتدای قرن بیستم میلادی را برای خوانندگان فراهم می‌آورد.

نویسنده‌ی این فصل دکتر سو اوتو (Sue E. K. Otto) است که یکی از پیشگامان تحقیق و توسعه یادگیری زبان با استفاده از کامپیوتر (CALL) با بیش از چهل سال سابقه‌ی کاری در دانشگاه ایالتی آیوای آمریکاست. او تو تاریخچه‌ی فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم از آغاز قرن بیستم را به پنج مرحله تقسیم می‌کند. مرحله‌ی اول شامل دهه‌های آغازین قرن بیستم است که آن را دوره "تلفیق‌گرایی" (Eclecticism) می‌نامند. استفاده از کتاب‌های چاپ شده، لوح‌های آموزشی، عکس، فایل‌های صوتی قابل استفاده با گرامافون، و اسلایدهای آموزشی ایستا موارد فناوری در این دوره بودند که در دهه ۱۹۴۰ فیلم‌های سیاه

و سفید و بعداً بی صدا نیز به آنها اضافه شد. او تو بیان می‌کند که فایل‌های صوتی برای ارتقاء تلفظ زبان‌آموزان در روش تدریس غالب آن دوره یعنی "روش تدریس شفاهی یا مستقیم" هم در اروپا و هم در آمریکا کاربرد داشت. دوره‌ی دوم میانه‌های قرن بیستم متأثر از رفتارگرایی بود و استفاده از تصاویر، فایل‌های صوتی و فیلم نیز توسعه‌ی بیشتری یافت و سرآغاز CALL محسوب می‌شود. در دوره‌ی بعدی یعنی دهه‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۸۰ اهمیت زیادی به زبان دوم و استفاده از مواد آموزشی با موضوعات واقعی داده شد و اولین نرم افزارها *Libra, Story Board, MOCLONG, Dasher, Win Calls* بودند. در دهه‌ی بعدی تنوع و کیفیت نرم افزارها و فایل‌های صوتی و تصویری افزایش یافت و در دهه‌ی ۱۹۹۰ استفاده از CD و DVD و ضبط صوت جزء جدایی‌ناپذیر آموزش زبان دوم گردید. در این دوره علاوه بر گسترش فناوری‌های سمعی و بصری، استفاده از اینترنت و تارنماهای آنلاین هم شروع شد و به سرعت گسترش یافت و نرم افزارهای پیچیده مثل *CMSS, LMC, CT, WEB* و نظایر آن در آموزش زبان به کار گرفته شد. در مرحله‌ی ششم، یعنی دو دهه‌ی اول قرن بیست و یکم فناوری‌های دو سویه و کاملاً پویایی مانند نرم افزارهای فیس بوک، توئیتر، یوتیوب، MOCCS و دیگر نرم افزارهای پیچیده اضافه شدند.

او تو جمله جالبی درباره‌ی تکامل فناوری‌های مورد استفاده در آموزش زبان خارجه دارد و معتقد است که "فناوری‌های جدید به ندرت جایگزین فناوری‌های قدیمی‌تر می‌شوند؛ بلکه تکامل بیشتری می‌یابند تا انتخاب‌های بیشتری جهت استفاده به زبان‌آموزان بدهند" (ص. ۱۲) و مثلاً می‌توان توئیتر را تکامل عکس‌هایی دانست که برای مقاصد آموزشی در کلاس‌های درس دست به دست می‌شدند.

در فصل سوم، دو محقق برجسته که در زمینه استفاده از فناوری در آموزش و یادگیری دستور زبان دوم کارهای تحقیقاتی شایانی کرده‌اند، مروری بر مهم‌ترین فناوری‌ها در زمینه آموزش دستور زبان شامل سیستم‌های آموزشی محیط CALL، سیستم‌های کامپیوتری هوشمند (ICALL)، یادگیری داده-محور (DDL) و تعامل زبانی از طریق کامپیوتر (CMC) داشته‌اند. تروید هیفت (Trude Heift) استاد زبان‌شناسی کاربردی از دانشگاه سیمون فریزر کانادا که تحقیقات گسترده‌ای در CALL دارد و همکارش نینا ویتکینا (Nina Vyatkina) استاد دانشگاه کانزاس آمریکا نویسندگان این فصل از کتاب هستند و تلاش کرده‌اند که بین استفاده از فناوری‌های نوین برای تدریس دستور زبان و تئوری‌های زبان‌شناسی کاربردی در آموزش دستور زبان ارتباط برقرار کنند و کارهای تحقیقاتی مهم را با این دیدگاه در هر چهار

حیطه فناوری فوق‌الذکر گزارش کرده‌اند که می‌توانند برای خوانندگان ارزش علمی بالایی داشته باشد. نکته‌ی مهم در این فصل تاکید نویسندگان بر این مسئله است که آموزش گرامر از مهارت‌های دیگر جدایی ناپذیر است و باید در کنار آنها و به خصوص واژگان و مهارت‌های نوشتاری تدریس شود، معلمین عضو فعال و موثر فرآیند یادگیری و تدریس هستند و بدون آنها تدریس دشوار است، لذا این فناوری‌ها باید تعامل بین زبان‌آموزان را بیشتر تقویت کنند و در عین حال توانایی حل مسئله و یادگیری مستقل را نیز در زبان‌آموزان پرورش دهند.

فصل چهارم مربوط به کاربرد فناوری در آموزش و یادگیری واژگان زبان دوم است که توسط خیانگ‌ما (Qing Ma) استاد زبان‌شناسی و مطالعات نوین زبان خارجه در دانشگاه هنگ کنگ می‌باشد و تخصص وی تحقیق در زمینه‌ی استفاده از موبایل در آموزش زبان دوم (MALL) و خودتکایی زبان‌آموز در این زمینه است. خیانگ‌ما با ارائه مدلی حافظه - محور برای یادگیری واژگان زبان دوم، فناوری‌های موجود را در دو گروه نرم افزارهای تعاملی و ابزارهای واژگانی تقسیم بندی می‌کند. ابزارهای واژگانی شامل منابع اینترنتی قابل دسترس (MOOCs: Massive Open Online Courses) مثل موتور جستجوگر گوگل، ویکی‌پدیا و...، فرهنگ لغت‌های متنوع آنلاین و یا قابل نصب بر روی گوشی تلفن همراه و رایانه، و نیز موتورهای جستجوگر همانند یاب واژگانی که در پایگاه‌های داده‌ایی مثل COCA و BNC عمل می‌کنند، هستند. نرم افزارهای واژگانی شامل یادگیری جانبی با استفاده از فناوری، یادگیری واژگان با کمک نرم افزارهای تعاملی دو سویه و چند سویه، نرم افزارهای مجازی برای یادگیری واژگان و تمرین‌های مجازی، و نرم افزارهایی با کارکردهای خاص واژگانی مثل Wad chip، dexica، CAVOCA و WUFUN می‌شوند. خیانگ‌ما مدلی ارائه کرده است که هم منطبق بر تئوری‌های موجود نظری برای یادگیری واژگان زبان دوم است و هم قابلیت استفاده از محیط‌های MAVL و CAVL را به همراه نقش فعال، خود-تنظیم (Self-regulation)، و مستقل زبان‌آموز را در خود گنجانده است. فناوری‌های معرفی شده در این فصل تاحد قابل قبولی می‌توانند دانش واژگانی زبان دوم را طبق نظریه‌های پژوهشگران و صاحب‌نظران (Nation, 2013; Schmitt, 2010, 2014, 2019) هم از نظر کمی و تعداد واژگان (breadth of vocabulary) و هم از نظر کیفی و عمق یادگیری (depth of vocabulary) ارتقاء دهند ولی مدل معرفی شده برای یادگیری واژگان نمی‌تواند در شکل کنونی آن توضیح‌دهنده فرآیند یادگیری واژگان زبان خارجه باشد.

در فصل پنجم کاترین انگلیش (Kathryn English) و می‌لینگ لیائو (Meei-Ling Liaw) گزارشی از فناوری‌های موجود به کار رفته برای ارتقاء مهارت خواندن و درک مطلب زبان-آموزان ارائه کرده‌اند و تحقیقات و ابداعات تأثیرگذار در این زمینه که با تئوری‌های شناختی درباره نحوه عملکرد فرآیند خواندن و درک مطلب هم‌خوانی دارند را مطرح کرده‌اند. نویسندگان نکات قوت و ضعف فناوری‌هایی مثل سیستم‌های آموزشی هوشمند (LTS)، Rosetta Stone، نرم افزارهای جستجوگر و حاشیه‌نویسی، نرم افزارهای تعیین سطح سختی متون و نیز سطح مهارت خواندن زبان‌آموز، نرم افزارهایی که متن را به صدا تبدیل می‌کند و بالعکس (TTS)، نرم افزارهای قابل نصب بر روی تلفن همراه و نیز انواع مختلف سیستم‌های تعاملی کامپیوتری (CMC) مانند ایمیل و Moo را بررسی کرده‌اند و به مقایسه آنها پرداخته‌اند. در انتهای فصل، نویسندگان تأکید کردند که فناوری‌های موفق برای ارتقاء سطح مهارت خواندن باید سه مشخصه اساسی داشته باشند: نخست اینکه همه جا و در هر زمانی، چه در کلاس رسمی و چه در محیط خارج از کلاس، به خصوص به کمک گوشی‌های پیشرفته و رایانه‌های شخصی بشود از آنها استفاده کرد. دوم، این نرم افزارها باید هوشمندی کافی داشته باشند و با سطح توانش زبانی فرد انطباق پیدا کنند. سوم، می‌بایست در میان‌مدت و بلندمدت به استقبال و خوداتکایی زبان‌آموز برای توسعه مهارت خواندن کمک کنند. این نتیجه‌گیری و پیشنهادات پایانی نویسندگان توسط تحقیقات گسترده در مورد خوداتکایی زبان‌آموزان در فراگیری زبان دوم تأیید می‌شود. به عنوان مثال براون (Brown, 2014) استقلال و خوداتکایی تدریجی زبان‌آموز را یکی از اساسی‌ترین راهبردهای یادگیری در دوره پساروش تدریس بیان می‌کند. هارمر (Harmer, 2015) نیز معتقد است که تنها زبان‌آموزانی می‌توانند فرآیند یادگیری زبان دوم را تا نیل به توانش تعاملی (Interactional competence) ادامه دهند و آن را تکمیل کنند که بتوانند به خود متکی بوده و به صورت تدریجی تبدیل به زبان‌آموزان مستقلی بشوند. به نظر می‌رسد که فناوری‌های نوین نیز می‌بایست چنین توانمندی را در بین زبان‌آموزان تقویت نمایند و لذا نتیجه‌گیری نویسندگان متقن و منطقی به نظر می‌آید.

ژی لی (Zhi Li) استاد دانشگاه بریتیش کلمبیا در کانادا، احمد دورسن (Ahmet Dursun) استاد دانشگاه شیکاگو آمریکا و ولکر هگل‌هایمر (Volker Hegelheimer) استاد دانشگاه ایالتی آیوا که هر سه تحقیقات مهمی درباره‌ی استفاده از فناوری‌های جدید برای تدریس مهارت نوشتاری زبان دوم در مقالات معتبر جهانی دارند، در فصل ششم کتاب سه نوع

فناوری اساسی را برای ارتقاء سطح مهارت نوشتاری زبان‌آموزان مطرح کرده‌اند، نکات ضعف و قوت آنها را برشمرده‌اند و تحقیقات مرتبط با آنها را مرور کرده‌اند. ابزارهای محیط Web 2.0، ارزشیابی ماشینی نوشتار (automated writing evaluation) و ابزارهایی که در پایگاه‌های داده‌ای و پیکره‌های زبانی عمل می‌کنند، سه گروه عمده فناوری استفاده شده و در حال توسعه هستند که کمک شایانی برای ارتقاء مهارت نوشتاری زبان‌آموزان کرده‌اند. نویسندگان همچنین یادآوری می‌کنند که نحوه‌ی کار با این نرم افزارها باید به زبان‌آموزان و نیز معلمان یاد داده شود چرا که در غیر این صورت نه تنها مفید نیستند بلکه ممکن است باعث سرخوردگی شوند. آنها همچنین توصیه می‌کنند که "معلمان باید از توسعه فناوری-های جدید که می‌توانند به تدریس مهارت نوشتاری کمک کنند استقبال نمایند، زیرا این مسئله باعث می‌شود معلمان فناوری‌های جدید را تجربه کنند و درباره کارآمدی آنها جهت استفاده در تدریس مهارت خواندن تصمیم بگیرند" (ص. ۸۹).

فیلیپ هابارد (Philip Hubbard) استاد دانشگاه آکسفورد، حاصل بیست سال تجربه خود در استفاده از فناوری‌های نوین برای تدریس مهارت شنیداری زبان‌آموزان را در فصل هفتم خلاصه کرده است. او تأکید خاصی بر نقش میانجی فناوری‌های مورد استفاده برای مهارت شنیداری دارد و استفاده از نرم افزارها، ابزار دیجیتال و منابع آنلاین که بتوانند فایل صوتی و یا ویدئویی متون مختلف گفتاری، مکالمات روزمره، سخنرانی‌های دانشگاهی، رسمی و غیره را در اختیار زبان‌آموزان قرار دهند، بسیار ارزشمند می‌داند. او تأکید دارد که فناوری‌های مورد استفاده در ارتقاء سطح مهارت شنیداری باید امکاناتی نظیر کنترل و راهنمایی، نحوه کار، تنظیم یادگیری در مراحل مختلف و کمک‌های جبرانی را در اختیار زبان‌آموزان و نیز معلمان آنها قرار دهند.

در فصل بعدی کتاب، رابرت جی بلیک (Robert J. Blake)، استاد زبان‌شناسی و مطالعات زبان اسپانیایی در دانشگاه کالیفرنیا، دو نوع فناوری کلی شامل نرم افزارهای آموزشی و تعاملی رایانه‌ای را با بررسی قابلیتشان در انطباق با تئوری‌های مهم آموزش مهارت کلامی مانند فرضیه تعاملی لانگ (Long's (1983) interaction hypothesis) و نظریه فرهنگی - اجتماعی ویگوتسکی مطرح کرده است. نویسنده استفاده از هر دو نوع فناوری را توصیه کرده است و بیان داشته که نرم افزارهای آموزشی بیشتر برای سطوح مقدماتی‌تر لازمند و نرم افزارهای تعاملی در سطوح بالاتر مفید هستند. در پایان فصل

نویسنده خاطر نشان کرده است که فناوری‌های حاضر باید بتوانند دقت، روانی و پیچیدگی کلام را مانند کلام طبیعی ارتقاء دهند.

فصل پایانی بخش اول کتاب به بررسی استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش و یادگیری توانش منظورشناختی و تعاملی بین فرهنگی، اختصاص داده شده است. جولی سیکز (Julie Sykes) که محقق برجسته‌ای در این زمینه است و مقالات ارزشمندی در این باره چاپ کرده است، سه زمینه‌ی مهم کاربرد فناوری برای توسعه مهارت‌های منظور شناختی، عملکرد در محیط‌های بین فرهنگی امروزه، کمک به فراگیری جنبه‌های فرهنگی - اجتماعی زبان، و تعامل در بافت‌های متعدد کلامی را مطرح کرده است و معتقد است که فناوری‌هایی مثل تعامل همزمان رایانه محور (synchronous computer-mediated communication) (SCMC)، تعامل غیر همزمان رایانه محور (asynchronous computer-mediated communication) (ACMC)، محیط‌های مجازی چند نفره (multiuser virtual environments) (MUVES) و نرم افزارهای دیگری که قابل نصب بر روی گوشی‌های تلفن همراه هستند می‌توانند در توسعه توانش منظورشناختی (pragmatic competence) بسیار مفید باشند. نویسنده، مطالعات مهم در مورد استفاده از فناوری‌های فوق الذکر برای ارتقاء سطح دانش و عملکرد منظورشناختی زبان‌آموزان در حیطه کنش‌های کلامی پرکاربرد مثل تقاضا، معذرت‌خواهی، رد تقاضا، تشکر و تعریف و تمجید را گزارش کرده است و در پایان نگاهی گذرا به نرم افزارهای تعاملی نظیر فیس‌بوک و توئیتر و یوتیوب انداخته است و فصل نهم را با ذکر این مسأله که «حیطه کاربرد فناوری در آموزش توانش منظورشناختی هنوز نوپا است و شکل منسجمی به خود نگرفته است» (ص. ۱۲۹) به پایان می‌رساند.

۲.۳ بخش دوم: ابتکارات نوین فناورانه در آموزش زبان دوم

بخش دوم کتاب شامل ده فصل است که به معرفی موضوعات، مفاهیم، ابتکارات و رویکردهای جدیدی می‌پردازد که فناوری نوین در حیطه آموزش ایجاد کرده‌اند و در آموزش و یادگیری زبان دوم هم گسترش یافته‌اند. هر فصل علاوه بر معرفی این ابتکارات فناورانه، گزارشی از تحقیقات مهم انجام شده در هر زمینه را نیز شامل می‌شود.

اولین فصل از بخش دوم کتاب (فصل ۱۰) به معرفی و تشریح آموزش از راه دور (Distance Learning) می‌پردازد. سینتیا جی وایت (Cynthia J. White)، استاد زبان‌شناسی -

کاربردی در دانشگاه ماسی نیوزیلند که تحقیقات گسترده‌ای در زمینه آموزش از راه دور زبان‌های خارجی دارد، هرگونه آموزشی که بدون حضور زبان‌آموزان و نیز معلم در مکان خاصی صورت گیرد را مصداق آموزش از راه دور می‌داند که معمولاً تحت نظارت یک سازمان یا یک گروه آموزشی است. او فناوری‌های مهم در این زمینه را در پنج گروه کلی تقسیم‌بندی می‌کند و نکات قوت آنها را بر می‌شمرد. این فناوری‌ها شامل تعامل رایانه-محور، ویدیو کنفرانس، کنفرانس‌های صوتی-متنی (Audiographic)، سیستم‌های مدیریت یادگیری (learning management systems) و همکاری از راه دور (telecollaboration) هستند. نویسنده معتقد است که موفقیت این فناوری‌ها در آموزش زبان دوم منوط به موفقیت در طراحی فعالیت‌های آموزشی، ارزشیابی پیشرفت زبان آموز، تربیت معلم، و نیز ارزیابی برنامه‌های آموزش از راه دور است.

مانند همه‌ی فصل‌های کتاب، فصل یازدهم نیز توسط متخصص و محقق برجسته یادگیری تلفیقی (Blended learning) ماجا گرگورویچ (Maja Grgurović) استاد دانشگاه ایالتی ایلینویز آمریکا است که مطالعات مهم این زمینه را از سال ۲۰۰۶ میلادی تا سال ۲۰۱۵ مرور کرده است. آموزش تلفیقی و یا ترکیبی (Hybrid learning) به معنای ترکیب آموزش حضوری چهره‌به‌چهره در کلاس درس و آموزش از راه دور به کمک رایانه و فناوری‌هایی اینترنت-محور و دیگر فناوری‌ها در خارج از کلاس می‌باشد. گراهام (Graham, 2006)، آموزش تلفیقی را شامل آموزش حضوری و غیر حضوری می‌داند که هر دو مرحله مکمل همدیگر هستند و این تلفیق با توجه به پیچیدگی‌های یادگیری زبان دوم و عدم امکان تدریس همه‌جانبه در کلاس درس ضروری است. نویسنده با بررسی مطالعات مهم به این نتیجه رسیده است که دیدگاه زبان‌آموزان، مدرسان و محققان درباره ضرورت و کارآمدی آموزش تلفیقی زبان دوم کاملاً مثبت است، هر چند آموزش بیشتر درباره‌ی فناوری‌های مربوطه، و نیز امکان دسترسی به این فناوری‌ها برای همگان در حال حاضر میسر نیست. نویسنده تأثیر آموزش تلفیقی بر ارتقاء مهارت‌های اصلی زبان را چشمگیر می‌داند و خواستار تحقیقات بیشتر در این زمینه شده است و بیان می‌کند که فناوری‌های موجود برای یادگیری تلفیقی باید در زمینه استفاده از گوشی تلفن همراه سرمایه‌گذاری جدی‌تری داشته باشند.

فصل سیزدهم کتاب با ترکیب آموزش از راه دور و نیز آموزش ترکیبی، به بررسی تعامل از راه دور برای یادگیری زبان پرداخته است. ملیندا دولی (Melinda Dooly) استاد

زبان خارجه دانشگاه بارسلونای اسپانیا، در این فصل با برشمردن مزایای تعامل از راه دور، کاربرد آن برای یادگیری زبان دوم را مورد تأکید قرار داده است و انواع نرم افزارهای موجود مثل روش تدریس فعالیت-محور، پروژه-محور و تعامل-محور را با مراجعه به تحقیقات میدانی معرفی نموده است و اطلاعات ارزشمندی را بیان کرده است. فصل چهاردهم نیز مرتبط با محیط‌های مجازی و بازی‌های مجازی به منظور یادگیری زبان دوم است. رندال سدلر (Randall Sadler) که خود متخصص استفاده از بازی و محیط مجازی در آموزش زبان دوم است، در این فصل هم مزایای استفاده از این محیط‌ها نظیر ایجاد علاقه، تعامل واقعی، درگیری کامل شناختی و عاطفی با زبان دوم، تکمیل زنجیره درون‌داد-پردازش-برون‌داد و نیز مکالمات گروهی را با مراجعه به تحقیقات انجام شده، به صورت مفید و مختصر در اختیار خوانندگان کتاب قرار می‌دهد و حیطه ناب و جدیدی هم برای یادگیری زبان دوم و هم برای تحقیق فرا روی پژوهشگران می‌گذارد. مزایای خاصی که در استفاده از بازی برای یادگیری زبان دوم در این فصل برشمرده شده است توسط تحقیقات میدانی مفصل در گذشته تایید شده (Chik, 2014; Peterson, 2013; Thorne, Black, & Sykes, 2009) است. در فصل پانزدهم کتاب، آگنس کوکولسکا-هولم، (Agnes Kukulska-Hulme) و لوسی نوریس (Lucy Norris) که پژوهشگران نامداری در زمینه استفاده از موبایل برای یادگیری زبان هستند از انقلاب جدیدی در آموزش زبان خارجه تحت عنوان "آموزش موبایل-محور" برای تبدیل زبان‌آموز به فردی که دائماً در حال دریافت درون داد و یا تولید برون‌داد تعاملی است یاد کرده‌اند و اظهار داشته‌اند که آموزش زبان بر مبنای گوشی همراه و تبلت در محیط خارج از کلاس و براساس نیازهای زبان‌آموز، توانمندی‌ها و ویژگی‌های فردی وی می‌تواند نقش مهمی در آموزش و فراگیری زبان دوم ایفا کند. البته نویسندگان این فصل معتقدند که دیدگاه زبان‌آموزان، معلمان و نیز خانواده‌ها درباره استفاده از گوشی تلفن همراه و تبلت برای یادگیری زبان دوم باید تغییر کند و مطالب آموزشی و نرم افزارهای قوی‌تر و بهتری تولید شود که زندگی کلاس و خارج از کلاس زبان‌آموز را تبدیل به محیطی همیشگی و پر از تعامل نماید.

برخلاف فناوری‌های معرفی شده که در آموزش به طور اعم کاربرد دارند، سه فصل آخر بخش دوم کتاب به معرفی فناوری‌های مختص آموزش زبان دوم پرداخته‌اند. در فصل شانزدهم، مارتا گونزالس (Marta Gonzalez-Lloret) مفهوم جدید "فعالیت فناوری-محور" (technology-mediated task) را معرفی می‌کند و این که روش تدریس فعالیت محور چگونه

(Task-Based Language Teaching: TBLT) و با چه روش‌هایی می‌تواند به کمک فناوری به بالاترین سطح کیفی خود دست یابد. نکات گفته‌شده در این فصل منطبق بر چهارچوب کلی روش تدریس فعالیت-محور که توسط محققان بنام (Ellis, 2003, 2008; Willis, 1996) این حیطه ذکر شده است، می‌باشد. النا کوتس (Elena Cotos) در فصل بعدی استفاده از آموزش پیکره-محور (Corpus-based Language Teaching) برای انگلیسی با اهداف ویژه را تشریح می‌کند. طبق نظریات وی، استفاده از پیکره‌های زبانی نوشتاری (و نیز گفتاری) در زمینه‌های علمی خاص می‌تواند مهم‌ترین راهکار در کمک به برآورده شدن نیازهای زبان-آموزانی باشد که انگلیسی را برای اهداف ویژه دانشگاهی منطبق بر نیازهای خود می-خواهند. فصل پایانی بخش دوم به بحث درباره سواد و مهارت‌های زبانی که CMC ایجاد کرده است، می‌پردازد. پیازه وار (Paige Ware) نویسنده این فصل، مفاهیم جدیدی از قبیل مهارت‌های زبانی جدید، برابری در استفاده از فناوری برای آموزش زبان دوم، فناوری و تهاجم فرهنگی ناشی از برتری زبانی و فناوری و سواد فناورانه پرداخته است و حیطه‌های کاملاً جدیدی برای پژوهش مطرح نموده است.

۳.۳ بخش سوم: فناوری برای سنجش زبان دوم

سه فصل گنجانده شده در این بخش درباره استفاده از فناوری برای سنجش یادگیری و پیشرفت زبان‌آموزان است. نویسندگان این فصول به طور مفصل انواع فناوری‌های آنلاین و آفلاین موجود که هم بر روی گوشی تلفن همراه و رایانه قابل نصبند و هم به صورت اینترنتی می‌توان از آنها استفاده کرد را بیان کرده‌اند. فناوری‌های متعددی ذکر شده‌اند که برای سنجش توانش کلی زبانی و یا مهارت‌های آن به کار می‌روند. نویسندگان معتقدند که این فناوری‌ها باید براساس نظر زبان‌آموزان، معلمان، طراحان کتب درسی و دوره‌های آموزشی و کارشناسان فناوری تهیه شوند و به طور ثابت بروز رسانی شوند. جاناتان اش‌میدگل (Jonathan Schmidgall) و دونالد پاورز (Donald Powers) در فصل بیست‌ویکم کتاب نقش مهم فناوری در توسعه، اجرا، و تهیه آزمون‌های رسمی فراگیر مثل TOEFL، IELTS، GRE، و نظایر آنها که در همه‌ی کشورهای جهان متداول شده‌اند را مورد بررسی قرار داده و معتقدند که استفاده از فناوری در سنجش تأثیر امنیتی، روانی، اجتماعی و آموزشی مثبت است. البته نویسندگان این فصل به استفاده از فناوری تا آنجا معتقدند که پایایی (reliability) و روایی (validity) این آزمون‌ها را تضمین می‌کنند. یوری چانگ (Yoo Ree Chung) در

فصل بیست و دوم کتاب مباحث بیشتری درباره روایی ارزشیابی با استفاده از فناوری‌های رایانه-محور را مورد بررسی قرار داده است و معتقد است که عامل انسانی در تصمیم‌نهایی درباره ارزشیابی یادگیری زبان دوم ضروری است و اینکه روایی ارزشیابی ماشینی نیازمند دقت بیشتر و توسعه فناوری‌های پیشرفته‌تری است. او در انتها، رویکرد "بحث-محور" (argument-based approach) را برای اعتبارسنجی ارزشیابی فناورانه ارائه می‌دهد که چارچوبی برای جنبه‌های فناوری در ارزشیابی زبانی فراهم می‌کند.

علی‌رغم اینکه در بخش سوم نظریه‌های مبتکرانه و نوینی برای ارزشیابی پیشرفت سطح یادگیری زبان‌آموزان زبان دوم مطرح شده است که بسیار چاره‌ساز و ارزشمند هستند و در چهارچوب‌های نظری آزمون‌سازی و ارزشیابی زبان دوم مانند مدل بکمن (Bachman, 1990) و پالمر (Bachman & Palmer, 2010) قرار می‌گیرد، ولی طبق نظریات و مطالعاتی که توسط محققان متعدد (Brown & Abeywickrama, 2010; Jones & Maycock, 2007; Lianzhen & Shangchao, 2017; Park, 2014) و از جمله خانم کار ای چابل (Chapelle & Voss, 2016; Knoch & Chapelle, 2018) دارای نواقص خاص در زمینه اعتبارسنجی و پایایی هستند.

۴.۳ بخش چهارم کتاب: توسعه و پژوهش فناوری در آموزش زبان دوم

در سه بخش پیشین کتاب، فناوری‌های پذیرفته شده و مفید در زمینه‌ی آموزش و یادگیری زبان دوم مطرح شده‌اند اما در این بخش، نویسندگان سعی کرده‌اند حیطه‌های جدید تحقیقاتی که پیش روی افرادی که درگیر در آموزش و یادگیری زبان دوم هستند، مطرح شود. از سویی این فصل از کتاب، دارای ارزش کاربردی کمتری است اما در عین حال شاید غنی‌ترین موضوعات برای تحقیقات آتی را مطرح می‌کند. به عنوان مثال، رابرت گودوین-جونز (Robert Godwin-Jones) در فصل بیست و سوم به بررسی ابزارهای کمکی در محیط‌های CALL نظر حاشیه نویسی، انتخاب متن، موتورهای جستجوگر واژگانی، نرم افزارهای بررسی‌کننده دستورزبان صحیح، نرم افزارهایی که کلام را به نوشتار تبدیل می‌کنند و نظایر آنها می‌پردازد و ارزش این ابزارهای کمکی را حتی مهم‌تر از خود نرم افزارها می‌داند. او همچنین قالب‌های طراحی مواد آموزشی را مطرح می‌کند و معتقد است که هم معلمان و هم طراحان مواد آموزشی به خصوص در کار گروهی می‌توانند مواد آموزشی بسیار متنوع‌تر و غنی‌تری به کمک فناوری‌های موجود برای مقاصد آموزشی، تولید کنند.

فصل ۲۴ و ۲۵ کتاب نقد و بررسی تکامل تحقیق درباره‌ی فناوری‌های استفاده شده برای تدریس مهارت‌های زبانی شامل دستور زبان، نوشتار، املاء، مهارت خواندن و نیز دانش واژگانی زبان‌آموزان است. نویسندگان این فصل‌ها معتقدند که بررسی کیفیت استفاده از فناوری صرفاً با عدم استفاده آنها و به اصطلاح کلاس سنتی انسان-محور نباید مقایسه شود، بلکه شیوه‌های جایگزین و موقتی وجود دارند که می‌بایست توسط محققان این حیطه به کار روند. به عنوان مثال در فصل بیست‌وپنجم، کارل چاپل پنج بحث مرتبط با ارزشیابی فناوری در آموزش زبان و تحقیقات انجام شده را مطرح می‌کند: مقایسه عملکرد استفاده از یک فناوری خاص با فناوری‌های دیگر و یا فقدان آن، موثق بودن فناوری‌های موجود برای ارائه مطالب زبانی، استفاده از پیکره‌های زبانی کمی و کیفی، تنظیم تئوری و چهارچوب نظری در مطالعه و استفاده از فناوری‌های نوین، و کاربرد آموزشی آنها. چاپل معتقد است که در بررسی نقش فناوری و یا انتخاب و ارزشیابی آنها باید این پنج موضوع مورد توجه باشند. فصل بیست‌وششم کتاب درباره بررسی روش‌های کمی، کیفی و ترکیبی مورد استفاده در تحقیقات فناوری در آموزش دوم می‌باشد. پس از ذکر مطالعات مهم در این زمینه، دکتر دروتی چان، (Dorothy Chun) استاد دانشگاه کالیفرنیا در سانتا باربارا، مفهوم جدیدی به نام "یادگیری فرهنگی-زبانی رایانه-محور" (Computer-Assisted Language Learning) را مطرح کرده و معتقد است که فناوری‌های جدید باید به زبان-آموزان کمک کنند تا فرهنگ زبان دوم را نیز بیاموزند و توانش زبانی و بین فرهنگی آنها رشد یابد.

سه فصل متوالی بعدی (فصول ۲۷ تا ۲۹) به بررسی سیر تکاملی کمیت و کیفیت تحقیق درباره‌ی نقش فناوری در آموزش زبان دوم است. فصل بیست‌وهفتم بیان می‌کند که معرفت شناختی و فرازبان در تحلیل مطالعات حاضر می‌تواند به ارزشیابی ما از نقش فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم کمک کند و به انجام پژوهش‌های آتی کمک شایانی نماید. روش‌شناسی دقیق مطالعات انجام شده می‌تواند به پژوهشگران کمک کند که نواقص تحقیقات قبلی را در مطالعات خود برطرف نمایند. در فصل ۲۸ و ۲۹ کتاب این بحث مطرح شده است که تحقیقات در زمینه استفاده از فناوری‌های جدید در آموزش و یادگیری زبان دوم می‌بایست بر مبنای تئوری‌های قوی در فراگیری زبان دوم و در چهارچوب اسلوب و روش‌های علمی دقیق پذیرفته شده انجام شود. به عنوان مثال در فصل بیست‌وهفتم، رویکردی چند وجهی برای تحقیق کمی در زمینه‌ی استفاده از فناوری در فراگیری زبان دوم

توسط تیری چانیر و ماری- نول ارائه شده است که مناسب جمع‌آوری داده و تحلیل محیط‌های مجازی و فناوری چند-وجهی است و بر اساس تحقیقات میدانی محققان طراحی شده است. فصل سی، پایان دهنده کتاب است و در واقع خلاصه‌ای از مطالب فصول قبلی را ارائه می‌کند. پس از مرور خلاصه مطالب فصل‌های قبل، مؤلفان کتاب بیان می‌کنند که میل به توانش تعاملی و بین فرهنگی که هدف اصلی زبان‌آموزی است، امری پیچیده است که بدون استفاده از فناوری میسر نخواهد شد. نویسندگان بر نکته تأکید می‌کنند که تحقیق در حیطه فناوری، تدریس و یادگیری باید در کنار هم باشند تا بتوان تصویری درست‌تر و آینده‌ای درخشان‌تر را رقم‌زنند. در انتها مؤلفان چندین سوال مطرح کرده‌اند و از محققین خواسته‌اند که به آنها توجه کرده و پژوهش‌های آتی خود را به آنها معطوف نمایند:

۱. فناوری چگونه و در چه زمینه‌هایی می‌تواند و یا می‌بایست به زبان‌آموزان کمک کند؟
۲. زبان‌آموزان هم در زبان خارجه‌ی هدف و هم در کاربرد فناوری به چه مهارت‌ها و دانشی نیاز دارند؟
۳. چه نوع فعالیت‌های آموزشی، آزمون‌ها، و معلمانی به بهترین وجه ممکن به زبان-آموزان کمک می‌کنند در یادگیری‌شان از فناوری بهره بیشتری ببرند؟
۴. فناوری چگونه می‌تواند یادگیری فرهنگی-زبانی را ارتقاء دهد؟

۴. امتیازات کتاب

کتاب حاضر دارای ویژگی‌های مثبت و نکات قوت مهمی است که در بخش‌های ذیل به-طور مفصل مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱.۴ جامعیت کتاب

مهم‌ترین و برجسته‌ترین ویژگی کتاب حاضر این است که تقریباً مهم‌ترین زمینه‌های مرتبط با نقش و کاربرد فناوری در آموزش و فراگیری زبان دوم را در خود گنجانده است. همان‌گونه که در معرفی اجمالی کتاب و بخش‌های چهارگانه‌ی آن بحث شد، عمده مهارت‌های زبانی، انواع مهم تدریس زبان خارجه به کمک فناوری‌های نوین، سنجش و

ارزشیابی به کمک فناوری و نیز تحقیق و پژوهش در این کتاب به طور مفصل مورد کنکاش نویسندگان قرار گرفته‌اند. در ابتدای کتاب، مولفان پیشینه‌ی تاریخی استفاده از فناوری را مطرح کرده‌اند و سپس در بخش اول کتاب استفاده از فناوری برای تدریس و یادگیری دستور زبان، واژگان، مهارت خواندن و درک مطلب، مهارت نوشتاری، شنیداری، گفتاری، توسعه توانش منظورشناختی و کلامی، و ارتقا توانش زبانی بین‌فرهنگی را در فصول جداگانه بررسی کرده‌اند. بخش دوم کتاب گزارش کاملی از مدل‌های مطرح شده در استفاده از فناوری‌های نوین از قبیل آموزش از راه دور، آموزش ترکیبی زبان خارجه، تعامل زبانی از راه دور، محیط‌های مجازی یادگیری زبان خارجه، انواع بازی‌های هوشمند به کمک گوشی تلفن همراه، تبلت و رایانه‌های شخصی، روش تدریس فعالیت‌محور به کمک فناوری و فعالیت‌های فناوری‌محور استفاده از فناوری برای آموزش انگلیسی با اهداف ویژه، آموزش زبان خارجه به کمک پیکره‌های زبانی و مباحث مرتبط با مهارت و نیز در استفاده از فناوری، دسترسی برابر به فناوری و برابری آموزشی، در اختیار خوانندگان قرار می‌دهد. بخش سوم، بحث‌های مرتبط با سنجش و ارزشیابی زبان دوم و ریزمهارت‌های آن را در سطح آزمون‌های کلاسی و نیز آزمون‌های استاندارد مطرح می‌کند و نیازمندی‌های حاضر را به خوبی پیش‌روی محققان و علاقه‌مندان قرار می‌دهد. شاید مهم‌ترین بخش کتاب را بتوان بخش پایانی کتاب دانست که به بررسی معرفت‌شناختی و روش‌شناسی مطالعات انجام شده در زمینه استفاده از فناوری در آموزش زبان دوم می‌پردازد. این بخش نواقص و کاستی‌های تحقیقات مهم انجام شده را بررسی می‌کند، بحث‌های نظری متقن و ارزشمندی را بیان می‌کند، انواع چهارچوب‌های استفاده شده را با دقت و با گزارش مطالعات تجربی و میدانی تشریح کرده و در نهایت زمینه‌های لازم برای تحقیقات اسلوب‌شناسی و روش‌های مهم موجود را برای محققان پیشنهاد می‌کند. همان‌گونه که هاگلی (Hockly, 2016) تاکید کرده است، کتب نوشته شده در زمینه استفاده از فناوری در آموزش زبان خارجه می‌بایست به روش‌های تحقیق در این زمینه هم اشاره کنند. لذا کتاب حاضر به این خلاء کتب قبلی هم پاسخ داده است و در عین حال روش‌های جدیدتری برای تحقیق و کنکاش در زمینه استفاده از فناوری برای تدریس و یادگیری زبان دوم پیش روی علاقه‌مندان گذاشته است.

۲.۴ کامل بودن هر فصل کتاب

علاوه بر این که کتاب به طور کلی تصویر جامع و کاملی از موضوع فناوری در آموزش زبان دوم فراهم می‌کند، هر فصل از کتاب نیز به نوبه‌ی خود توضیح مفصلی از مباحث مرتبط با موضوع خاص آن فصل است. هر فصل با مقدمه‌ای از مباحث نظری مرتبط با موضوع خود شروع می‌شود و تاریخچه‌ی مختصر و مفیدی از آن موضوع را فراهم می‌آورد. در گام بعدی مهم‌ترین مفاهیم، اصول و فناوری‌های موجود در یک زمینه خاص به طور خلاصه ارائه می‌شوند. سپس نکات قوت و نکات ضعف هر کدام از فناوری‌های معرفی شده با ذکر مطالعات عملی انجام شده و تحلیل درست، ارائه می‌گردد. سپس، حیطه‌هایی که نیازمند تحقیق و پژوهش بیشتری هستند به عنوان موضوعاتی برای تحقیقات آتی مطرح می‌گردد. البته نمی‌توان ادعا کرد که همه فصول از کیفیت و کمیت یکسانی برخوردارند زیرا برخی از فصول، به خصوص فصول بخش اول کتاب، مطالب کامل‌تر و دقیق‌تری دارند که البته یکی از دلایل این امر می‌تواند حجم مفصل‌تر تحقیق و پژوهش پیشین در باب این موضوعات نظیر مهارت‌ها و ریزمهارت‌های زبانی باشد. به علاوه در هر فصل، اهم مطالب در انتهای آن فصل خلاصه شده‌اند که به فهم کامل فصل و دریافت پیام کلی فصل و کتاب کمک می‌کند. لذا، هر فصل از کتاب هم به لحاظ محتوا و هم لحاظ بخش‌های آن و نیز نحوه چیدمان این بخش‌ها از دقت بالایی برخوردار است و خواندن و درک مطالب کتاب را دقیق‌تر و آسان‌تر می‌کند.

۳.۴ تخصص نویسندگان کتاب

شاید یکی از دلایل این که هم کتاب و هم فصول آن جامع و مفصل هستند این است که هر کدام از فصول کتاب توسط اساتیدی نوشته شده‌اند که در آن حیطه تخصص عالی و اشراف کامل دارند. هم‌چنان که در بررسی فصول ذکر شد، علاوه بر دانش کلی در مورد استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش و یادگیری زبان دوم، نویسندگان هر فصل بیش از دو دهه تخصص در آن زمینه خاص از فناوری در آموزش زبان دارند، دارای چندین کتاب چاپ شده توسط ناشران معتبر بین‌المللی هستند و مقالات آن‌ها در آن جنبه‌ی خاص از کاربرد فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم در مجلات معتبر بین‌المللی که دارای نمایه Impact Factor (IF) بالایی هستند، به چاپ رسیده‌است و بیشتر آن‌ها در دانشگاه‌های معتبر آمریکا و اروپایی تدریس می‌نمایند.

۴.۴ بروز بودن مطالب کتاب: نوآوری و بروزرسانی

کتاب حاضر در سال ۲۰۱۷ میلادی چاپ شده است و مقالات مورد استفاده در هر فصل همگی در سال‌های جدید به خصوص از سال ۲۰۰۰ میلادی به بعد چاپ شده‌اند. این بروز بودن مطالب برای کتابی که درباره‌ی جایگاه فناوری در آموزش زبان خارجه باشد از اهمیت بالایی برخوردار است زیرا طول عمر فناوری‌ها در حالت کنونی‌شان اندک است و می‌بایست بروزرسانی شوند. چون فصل‌های هرکدام توسط افراد خبره و متخصص آن زمینه نوشته شده‌اند، لذا آن‌ها با مهم‌ترین دستاوردهای جدید آشنا بوده‌اند. اهمیت بروز بودن مطالب کتاب از این جهت است که به گفته محققان فناوری، عمر فناوری بسیار کوتاه است و در هر روز و یا ساعت تغییر جدیدتری در آن ایجاد می‌شود.

۵.۴ گنجاندن منابع مهم و معتبر در انتهای هر فصل

یکی از اصول علمی کتاب‌نویسی و چاپ مقالات، ذکر منابع هم در درون متن و هم به صورت لیست مفصل در انتهای کتاب است (Richards, 2010). اما یکی از مزایای این کتاب و تقریباً عمده کتبی که به صورت مجموعه مقالات نوشته می‌شوند این است که همه منابع استفاده‌شده در انتهای فصل ذکر می‌شود که این مزیت باعث می‌شود خواننده با راحتی بیشتری منابع مرتبط با هر فصل و موضوع را پیدا کند و در صورت نیاز به مطالعه‌ی بعدی آن‌ها مبادرت نماید. این ویژگی در کتاب حاضر رعایت شده است و کمک شایانی به درک مطالب هر فصل و مراجعه به منابع مرتبط جهت مطالعه بیشتر می‌نماید.

۶.۴ زبان دانشگاهی و متن روان کتاب

یکی دیگر از ویژگی‌های بارز کتاب این است که علی‌رغم معرفی اصطلاحات جدید مرتبط با فناوری، دارای متنی سلیس و روان است و خواننده با دانش متوسط به بالای زبان انگلیسی به راحتی می‌تواند مطالب را بفهمد. همان‌گونه که در مقدمه کتاب ذکر شده‌است، گردآورندگان کتاب مقالات گرفته شده از محققین مختلف را برای روانی بهتر و انسجام زبانی کتاب ویرایش نموده‌اند و این مساله باعث روانی متن کتاب شده‌است. نوع واژگان، اصطلاحات، و ساختار بی‌تکلف به‌کاررفته در فهم مطالب بسیار کمک‌کننده است و خواننده مشتاق می‌شود که به مطالعه سریع خود ادامه‌دهد و دغدغه‌ای برای فهم متن نداشته‌باشد. به

گفته الیس (Ellis, 1997)، زبان سلیس و غیر متکلف یکی از ویژگی‌های ضروری کتاب-هایی است که برای مطالعه اصول تدریس و یادگیری زبان دوم نوشته می‌شوند.

۷.۴ استفاده مطلوب از جدول، نمودار و مدل‌های تصویری

یکی دیگر از جنبه‌های مثبت کتاب حاضر استفاده از جدول برای نمایش خلاصه‌ی تحقیقات گذشته به صورت اسم مولف، سال چاپ، روش جمع‌آوری داده‌های و نتایج آن است که به خوانندگان کتاب کمک می‌کند راحت‌تر و منظم‌تر این مطالب را درک نمایند. استفاده از جدول، محدود به گزارش مطالعات پیشین نمی‌شود بلکه نویسندگان برخی فصول برای مطالب خود از جدول و مدل‌های تصویری استفاده کرده‌اند. به عنوان نمونه، خیابانگ ما در فصل چهارم کتاب برای ارائه مدلی جهت یادگیری واژگان زبان خارجه به کمک استفاده از فناوری‌های نوین از مدلی تصویری استفاده کرده‌است که نحوه یادگیری واژگانی را با تکیه بر تئوری‌های یادگیری زبان دوم و یافته‌های تحقیقات مرتبط با استفاده از فناوری به خوبی تبیین می‌کند. به علاوه، انواع ابزارها و نرم‌افزارهای مربوط به یادگیری واژگان زبان دوم نیز در جدول دیگری نمایش داده شده‌است.

۸.۴ داشتن نمایه واژگان کامل و نیز پیشینه علمی نویسندگان

تقریباً همه کلمات مهم مرتبط با استفاده از فناوری در آموزش و فراگیری زبان دوم و نیز اسامی خاص افراد ذکر شده در مقالات در نمایه‌ی کتاب با ذکر صفحه گنجانده شده‌است که به خواننده کمک می‌کند اسم محقق مربوطه و یا اصطلاحات مورد نظرشان را به راحتی جست‌وجو و پیدا کنند. در صفحات آغازین کتاب، بیوگرافی علمی مختصری از نویسندگان هر فصل کتاب آمده‌است که به مطالعات بعدی خوانندگان علاقه‌مند می‌تواند کمک شایانی نماید.

۹.۴ اعتبار بالای منابع

بیشتر منابع استفاده شده از مجلات معتبر علمی با نمایه بالا و یا انتشارات مشهور بین‌المللی انتخاب شده‌اند. این منابع هم شامل مقالات چاپ شده در مجلات و هم کتب چاپ شده در زمینه استفاده از فناوری در آموزش یادگیری زبان دوم می‌باشد. منابع فصل‌ها، علاوه بر

ویژگی‌های ذکرشده معمولاً توسط متخصصان برجسته‌ی هر حیطه نوشته شده‌اند که به اعتبار محتوای هر فصل می‌افزاید.

۱۰.۴ انسجام و نظم منطقی کتاب

همچنان که در بخش‌های قبلی ذکر شد، کتاب دارای فصل‌بندی و انسجام ظاهری، ساختاری و محتوایی بالایی است و ترتیب چهاربخش کتاب و فصول گنجانده‌شده در هر بخش قوی و کارآمد است. این نظم و ساختار به خصوص درباره‌ی فصل‌های بخش سوم و چهارم کتاب که در آن‌ها ترتیب مطالب ارائه شده مهم است، برای درک مطالب گفته‌شده امری حیاتی است.

۵. کاستی‌های کتاب

کتاب بررسی‌شده در این مقاله دارای محاسن و نکات مثبت خیلی زیادی است که برخی از آن‌ها را در بخش‌های پیشین بررسی کردیم، اما کاستی‌هایی را نیز می‌توان برای کتاب برشمرد هرچند تعداد آن‌ها کم است.

۱.۵ تعداد زیاد فناوری‌های معرفی‌شده در هر فصل

یکی دیگر از کاستی‌های کتاب این است که برای هر مهارت و یا ریزمهارت زبانی، فناوری‌های زیادی با اسم کامل و گاهی مخفف و اختصار در متن هر فصل آمده‌اند. هرچند مهم‌ترین این فناوری‌ها با دقت مورد بررسی و کاوش قرار گرفته‌اند، ولی هنوز بسیاری از این فناوری‌ها در حد اسم باقی مانده‌اند و خوانندگان کتاب خواهان اطلاعات بیشتری در این زمینه هستند. نویسندگان مقاله‌ی حاضر، کتاب فناوری در آموزش و یادگیری زبان دوم را به عنوان کتاب درسی مبحث "فناوری در آموزش زبان" به مدت چندین ترم تحصیلی و در مقطع کارشناسی ارشد، استفاده کرده‌اند و انتقاد درباره‌ی نبود اطلاعات برای همه‌ی فناوری‌های استفاده‌شده در فصول کتاب براساس نظریات دانشجویان و ترجمه محققین مقاله حاضر می‌باشد. هرچند برای برخی از این فناوری‌ها آدرس وب‌سایت اینترنتی ذکر شده‌است ولی هنوز خیلی از آن‌ها در حد یک اسم باقی می‌مانند و نمی‌توانند حس کنجکاوی و نیاز خوانندگان را به طور احسن برآورده نمایند.

۲.۵ کتاب فاقد لوح فشرده و وب‌گاه است

به نظر می‌رسد که کتابی با این حجم، در این سطح از مطالب و به قلم نویسندگان شهیری مثل چاپل و سائورو می‌بایست برخی از فناوری‌های موجود را در قالب وب‌گاه اینترنتی و یا حداقل لوح فشرده در اختیار خوانندگان و علاقه‌مندان قرار دهد. استفاده‌کنندگان از مطالب کتاب به شدت علاقه‌مند هستند که در صورت امکان برخی از این نرم‌افزارها را در محیط واقعی اینترنت و یا رایانه شخصی، گوشی تلفن همراه و یا تبلت مشاهده و با آنها کار کنند تا کارآمدی این فناوری‌ها را خود تجربه کنند.

۳.۵ رویکرد استفاده از منابع انگلیسی و غربی

ایراد دیگری که بر کتاب وارد است، گنجاندن مقالات و مطالب از جوامع اروپای غربی و آمریکا است. مطالعات اندکی از کشورهای شرق آسیا هم وجود دارد، ولی مطالعات انجام‌شده در زمینه استفاده از فناوری‌های جدید در آموزش زبان دوم که در کشورهای دیگر نظیر غرب آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین انجام شده است گزارش نشده‌اند در حالی که با مراجعه به مجلات مهمی در این زمینه از جمله *CALL* و *Language Learning & Technology* و نیز مجلات مهم دیگر در این زمینه در می‌یابیم که بسیاری از مطالعات چاپ شده در محیط‌های غیراروپای غربی و آمریکا قابلیت علمی بالایی دارند و نظرات جدی و جدیدی در این زمینه دارند که استفاده از آنها بسیار مفید و کارگشا است. نکته‌ی مهم دیگر این است که عمده مطالعات گزارش‌شده در ارتباط با استفاده از فناوری‌های جدید برای آموزش و یادگیری زبان انگلیسی است و مطالعات موردی برای زبان‌های دیگر خیلی کم‌تر گزارش شده‌اند.

۴.۵ پرداختن به برخی جزئیات غیر ضروری و فروگذاردن برخی موضوعات

نقص دیگر کتاب حاضر این است که برخی از فناوری‌های کم‌کاربرد با جزئیات غیرضروری توصیف شده‌اند ولی برخی از فناوری‌های دیگر که گاهی مهم‌تر هم هستند فقط در حد اسم باقی مانده‌اند. به عنوان مثال در فصل پنجم کتاب، سیستم‌های آموزشی هوشمند برای مهارت خواندن با جزئیات فراوان گزارش شده در حالی که برخی فناوری‌های دیگر فقط با ذکر نام معرفی شده‌اند. به عنوان نمونه، مطلب خاصی در ارتباط با

استفاده از فناوری‌های جدید برای ارتقاء نحوه تلفظ و لهجه در زبان دوم نه به عنوان یک فصل جدا و نه در قالب فصول دیگر مثل واژگان، مهارت گفتاری و شنیداری بیان نشده‌است و نبودن آن در چنین کتاب جامعی به شدت حس می‌شود.

۵.۵. فونت نوشتاری کتاب و فاصله بین خطوط

اگرچه کتاب از نظر قواعد نگارش و ویرایش کتاب بی‌نظیری است و اشکالات دستوری، واژگانی و املائی آن بسیار کم است اما به نظر می‌رسد که قلم به کاررفته در نوشتار کتاب ریز است که برای برخی خوانندگان کتاب ممکن است خوشایند نباشد. فونت ریز کتاب به همراه فاصله کم بین خطوط یکی از معایب ظاهری و نگارشی کتاب محسوب می‌شود. البته به نظر می‌رسد که با توجه به حجم مطالب، نویسندگان گزینه دیگری در اختیار نداشته‌اند.

۶. نتیجه‌گیری

کتاب حاضر به‌طور کلی کتاب جامع، دقیق و ارزشمندی است که می‌تواند تصویر واضح و کاملی از اهم مطالب نوشته شده درباره استفاده از فناوری‌های جدید در حیطه آموزش و یادگیری زبان دوم در اختیار خوانندگان کتاب و محققان قرار دهد. گردآورندگان کتاب هم خود در زمینه مورد بحث افرادی کارشناس و خبره هستند و هم از دانش محققان متخصص در این زمینه استفاده کرده‌اند که حاصل آن یکی از بهترین کتب نوشته شده در این باره است. مهم‌ترین ویژگی‌های مثبت کتاب شامل جامعیت محتوا و موضوع، کامل بودن و جامعیت هر فصل، بروز بودن محتوای فصول و کتاب، استفاده از منابع جدید و معتبر، انسجام و نظم منطقی کتاب، زبان سلیس و بی‌تکلف کتاب و استفاده مطلوب از جدول و نمودار است. اهمیت علمی بالای کتاب به این خاطر است که گردآورندگان نه تنها بیشتر فناوری‌های مهم را معرفی کرده‌اند و تاریخچه مطالعات در مورد کدام از این فناوری‌ها را با مراجعه به منابع علمی معتبر و مرتبط تشریح کرده‌اند، بلکه به نقد اسلوب شناسی، روش‌های تحقیق و معرفت‌شناسی در زمینه مرتبط با موضوع کتاب پرداخته و مدلی را برای تحقیقات آتی فراوری محققین و علاقه‌مندان قرار داده‌اند. نکات قوت کتاب بسیار بیشتر از نواقص اندک آن است. این نواقص شامل فقدان تمرین و فعالیت برای

خوانندگان، تعداد زیاد فناوری‌های معرفی شده در هر فصل، توضیحات بیش از حد برای برخی فناوری‌ها و معرفی صرف برخی از آنها، عدم گزارش مطالعات انجام شده در آسیا، آفریقا و نیز آمریکای لاتین، نداشتن لوح فشرده و یا وب سایت و فونت ریز نوشتاری کتاب است. از نظر نویسندگان مقاله حاضر که به نقد دقیق کتاب پرداخته‌اند، کتاب حاضر، کتاب بسیار جامع، علمی و ارزشمندی است و خواندن آن برای اساتید و محققان آموزش و یادگیری زبان خارجه در ایران توصیه می‌شود.

کتاب‌نامه

- Bachman, L.F. (1990). *Fundamental considerations in language testing*. Oxford: Oxford University Press.
- Bachman, L.F., & Palmer, A.S. (2010). *Language testing in practice*. New York, NY: Oxford University Press.
- Brown, H. D. (2014). *Principles of language learning and teaching* (6th ed.). New York, NY: Pearson Education ESL.
- Brown, H. D., & Abeywickrama, P. (2010). *Language assessment: Principles and classroom practices*. New York, NY: Pearson Longman Education.
- Chapelle, C. A. (2001). *Computer applications in second language acquisition: Foundations for teaching, testing, and research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chapelle, C. A., & Sauro, S. (Eds.) (2017). *The handbook of technology and second language teaching and learning*. New York, NY: Wiley-Blackwell.
- Chapelle, C. A., & Voss, E. (2016). "20 years of technology and language assessment". *Language Learning & Technology*, 20(2), 116-128.
- Chapelle, C. A., & Jamieson, J. (2008). *Tips for teaching with CALL: Practical approaches to computer assisted language learning*. White Plains, NY: Pearson Education.
- Chik, A. (2014). "Digital gaming and language learning: Autonomy and community". *Language Learning & Technology*, 18(2), 85-100.
- Egbert, J., & Hanson-Smith, E. (Eds.). (2007). *CALL environments: Research, practice, and critical issues* (2nd ed.). Alexandria, VA: TESOL, Inc.
- Ellis, R. (1997). "The empirical evaluation of language teaching materials". *ELT Journal*, 51(1), 36-42.
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, R. (2008). *The study of second language acquisition* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Harmer, J. (2015). *The practice of English language teaching* (5th ed.). Edinburgh: Pearson Education.
- Hockly, N. (2016). *Focus on learning technologies*. Oxford: Oxford University Press.

- Hockly, N. (2018). "Technology for the language teacher: Blended learning". *ELT Journal*, 72(1), 72-85.
- Hubbard, P. (Ed.). (2009). *Computer assisted language learning: Critical concepts in linguistics, Volumes I-IV*. London, England: Routledge.
- Jones, N., & Maycock, L. (2007). "The comparability of computer-based and paper-based tests: Goals, approaches, and a review of research". *Research Notes*, 27(1), 11-14.
- Kessler, G. (2010). "When they talk about CALL: Discourse in a required CALL class". *CALICO Journal*, 27(2), 376-392.
- Knoch, U., & Chapelle, C.A. (2018). "Validation of rating processes within an argument-based framework". *Language Testing*, 35(4), 477-499.
- Levy, M., & Stockwell, G. (2006). *CALL dimensions: Options and issues in computer-assisted language learning*. Mahwah, NJ: L. Lawrence Erlbaum.
- Lianzhen, H., & Shangchao, M. (2017). "Development and validation of a computer adaptive EFL test". *Language Assessment Quarterly*, 14(2), 160-176.
- Long, M. H. (1983). "Native speaker/non-native speaker conversation and the negotiation of comprehensible input". *Applied Linguistics*, 4(2), 126-41.
- Nation, I. S. P. (2013). *Learning vocabulary in another language* (2nd ed.). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Park, K. (2014). "Corpora and language assessment: The state of the art". *Language Assessment Quarterly*, 11(1), 27-44.
- Peterson, M. (2013). *Computer games and language learning*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Richards, J. C. (2010). *English language teaching materials: Theory and practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richards, J. C. (2015). "The changing face of language learning: Learning beyond the classroom". *RELC Journal*, 46(1), 5-22.
- Schmitt, N. (2010). *Researching vocabulary: A vocabulary research manual*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Schmitt, N. (2014). "Size and depth of vocabulary knowledge: What the research shows". *Language Learning*, 64(4), 913-951.
- Schmitt, N. (2019). "Understanding vocabulary acquisition, instruction, and assessment: A research agenda." *Language Teaching*, 52(2), 261-274.
- Tomlinson, B. (2012). "Materials development for language learning and teaching". *Language Teaching*, 45(2), 143-179.
- Trinder, R. (2017). "Informal and deliberate learning with new technologies". *ELT Journal*, 71(4), 401-412.
- Thorne, S. L., Black, R. W., & Sykes, J. M. (2009). "Second language use, socialization, and learning in Internet interest communities and online gaming". *The Modern Language Journal*, 93(1), 802-821.
- Willis, J. (1996). *A framework for task-based learning*. London: Longman.